

249

МОНГОЛ УЛСЫН
ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЙДЫН ТУШААЛ

2013 оны 07 сарын 09 өдөр

Дугаар 246

Улаанбаатар хот

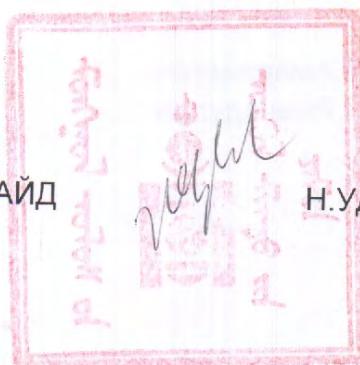
Сум/тосгоны эрүүл мэндийн төвд үзүүлэх
тусламж, үйлчилгээний багц батлах тухай

Монгол Улсын Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 15.1.2, 16.7 дугаар заалтуудыг
үндэслэн ТУШААХ нь:

1. "Сум/тосгоны эрүүл мэндийн төвд үзүүлэх анхан шатны тусламж, үйлчилгээний багц"-ыг хавсралтаар баталсугай.
2. Энэхүү тушаалыг хэрэгжүүлэх, сум/тосгоны эрүүл мэндийн төвийн үйл ажиллагаанд мөрдүүлж хэвшүүлэх хяналт тавьж, үр дүнг тооцож ажиллахыг Аймгийн Эрүүл мэндийн газрын дарга нар, сум/тосгоны эрүүл мэндийн төвийн эрхлэгч эмч нарт үүрэг болгосугай.
3. Тушаалын хэрэгжилтийг удирдлага зохицуулалтаар хангаж, хяналт тавьж ажиллахыг Бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газар /Д.Мөнхбат/, хүний нөөцийн бодлогыг зохицуулж, эмч мэргэжилтнүүдийн сургалтыг тогтмол явуулж чадавхижуулж ажиллахыг Төрийн захиргаа удирдлагын газар /Д.Оюунчимэг/-т тус тус даалгасугай.
4. Уг тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Төрийн нарийн бичгийн дарга /А.Эрдэнэтуяа/-д даалгасугай.

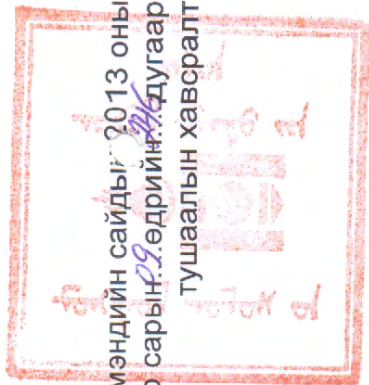
САЙД

Н.УДВАЛ

002168

Эрүүл мэндийн сайдыг 2013 оны
07 дугаар сарын 29 өдрийн 07 дугаар
тушаалын хавсралт

СУМ/ТОСГОНЫ ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ТӨВД ҮЗҮҮЛЭХ ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ТУСЛАМЖ, ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ БАГЦ

Товчилсон үгийн жагсаалт

АБ	Антибиотик
АД	Артерийн даралт
АНЭ	Аймгийн нэгдсэн эмнэлэг
БЗДХ	Бэлгийн замаар дамжих халдвар
ГАЛТ	Гэмтлийн амилуулах лавшруулсан тусламж
ДНЭ	Дүүргийн нэгдсэн эмнэлэг
ДЭМБ	Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага
ДОХ	Дархлалын олдмол хамшинж
ЗАЛТ	Зүрхний амилуулах лавшруулсан тусламж
ЗДТГ	Засаг даргын тамгын газар
ЗЦБ	Зүрхний цахилгаан бичлэг
МСС-гийн ЭМТ	Мянганы сорилтын сангийн Эрүүл мэндийн төсөл
МУБ	Мөнгөн усны багана
НҮБХС	Нэгдсэн үндэстний байгууллагын Хүүхдийн сан
НҮЭМ	Нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд
ӨОУА	Өвчний олон улсын ангилал
ӨЭМТ	Өрхийн эрүүл мэндийн төв
САЗЭ	Сэхээн амьдруулах эрчимт эмчилгээ
СЭМТ	Сумын эрүүл мэндийн төв
СТ	Компьютерийн томограмм
ТҮБ-	Тусламж үйлчилгээний багц
УАБӨ	Уушгины архаг бөглөрөлт өвчин
ҮЭСББ	Үрэвслийн эсрэг стероид бус бэлдмэл
УЭТХ	Улаан эсийн тунах хурд
ХДХВ	Хүний дархлал хомсдлын вирус
ХӨСҮТ	Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв
ХӨЦМ	Хүүхдийн өвчний цогц менежмент
ЧХХ	Чих хамар хоолой
ШХБХЭ	Шууд хяналттай богино хугацааны эмчилгээ
ЭМС	Эрүүл мэндийн сайд
ЭМСХХ	Эрүүл мэндийн салбарын хөгжил хөтөлбөр

Хүснэгт 1: Тусламж, үйлчилгээний ерөнхий багцлал

	Тусламж үйлчилгээний багц	ӨЭМТ	Багийн бага эмч	СЭМТ-ийн зэрэглэл					Ерөнхий тайлбар: Тухайн үед хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа удирдамж, стандарт, журмыг баримтлана.
				Амбулатор н	Хэвтүүлэн н	Амбулатор н	Хэвтүүлэн н	Амбулатор н	
1	Эхний эрүүл мэнд, Жирэмсний хяналт, Эх барих, Нярайд үзүүлэх тусламж үйлчилгээ. ЭБЯТ (Эх барихын яаралтай тусламж)-ийн тэргүүлэх бүрэлдэхүүний дагуу гэр бүл төлөвлөх	+	+	+	-	+	+	+	Энэхүү ТҮБ-д ӨЭМТ болон СЭМТ-д бүртгэгдсэн ӨОУА-ын өвчин бүрээр тохиолдлын менежментийг тодорхойлсон болно. Зарим тохиолдолд Оталги (чих өвдөх) гм "Үндсэн шинж тэмдэг", эсвэл Жирэмсний хяналт, Хязан сэтлэх г.м "Үйлдэл/Үйл ажиллагааг" оруулсан болно.
2	Яаралтай тусламж. Амилуулах лавшруулсан тусламж, Зүрх судасны амилуулах лавшруулсан зарим тусламж Гэмтлийн амилуулах лавшруулсан тусламжийн боломжтой хэсгүүд	+	+	+	-	+	+	+	ӨЭМТ болон СЭМТ-д анхан шатны ТҮБ-ыг хэрэгжүүлэхэд нэн шаардагдах өгөдхүүнүүдийг тодорхойлж байгаагаараа онцлогтой. Тухайлбал, - Тухайн тохиолдлыг зөв менежмент хийхэд эмч, мэргэжилтнүүдийн оношлогоо, түгээмэл үйлдлийг зөв хийх ур чадвар - Бэлэн байх нэн шаардлагатай оношлогооны сорил, багаж төхөөрөмжүүд - Хийгдэх эмчилгээний үйлдэл, ажилбарууд - Шаардагдах эмийн бэлдмэлүүд, тэдгээрийн оновчтой сонголт, тун, хэрэглэх хугацаа - Нэгдсэн эмнэлэгт шилжүүлэх заалт, орх/сумын ЭМТ ба нэгдсэн эмнэлгийн хүлээх үүрэг - Тусламжийн түвшин: амбулаториор эсвэл хэвтүүлэн эмчлэх, эсвэл багийн бага эмч гэрээр эмчлэх гм. - Анхдагч ба хоёрдогч урьдчилан сэргийлэлт - Өвчтөнд олгох эрүүл мэндийн боловсрол
3	Насны ангиллаар үзүүлэх тусламж үйлчилгээ Хүүхдийн эрүүл мэнд (дархлаажуулалт, хооллолт) Освөр үеийн эрүүл мэнд Насны эрүүл мэнд	+	+	+	+	+	+	+	
4	Халдварт өвчин: БЗДХ, Амьсгалын дээд ба доод замын халдварууд, сүрьеэ, зоонозын болон шинээр тархаж буй халдварууд, анхан шатанд зонхилон тохиолдох халдварт өвчнүүд	+	+	+	+	+	+	+	
5	Халдварт бус өвчнүүд: Хоол шингээх эрхтэн, Бөөр, шээсний зам, Яс булчингийн тогтолцоо ба холбогч эдийн түгээмэл өвчнүүд, Зүрх судасны өвчнүүд болон сумын түвшинд зонхилон тохиолдох бусад өвчин эмгэгүүд Мэдрэл судлал, Сэтгэцийн эрүүл мэнд, өвдөлт намдаах, ба хөнгөвчлөх тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	ТҮБ-ын тохиолдлын тодорхойлолтыг нотолгоонд суурилсан анагаах ухаан болон эмнэлзүйн удирдамжинд үндэслэсэн болно. Тухайлбал, ДЭМБ-ын Жирэмсний хяналтын удирдамж, Жирэмслэлт, төрлөгийн хүндрэлийг удирдах аргагүй, ХӨЦМ, Нярайд үзүүлэх тусламж зэрэг. ТҮБ-ын тэргүүлэх чиглэлийг СЭМТ-ийн эмч нартай зөвшилцөж тодорхойлсон болно. Тухайн өвчин эмгэгт үзүүлэх тусламж үйлчилгээний зохистой түвшинг тогтоохдоо зардлын үр ашигтай байдлыг харгалзсан болно.
6	НЭМ-ийн тусламж үйлчилгээ Нийгмийн шинж чанартай тусламж үйлчилгээ ба асарч сувилах үйлчилгээ	+	+	+	-	+	+	+	

Хүснэгт 2: Тусламж, үйлчилгээний багцын бүрэлдэхүүн хэсгүүд

ТҮБ-ын бүрэлдэхүүн хэсгүүд	ӨЭМТ	Батийн бага змч	СЭМТ-ийн зэрэглэл					Ерөнхий тайлбар: Тухайн үед хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа удирдамж, стандарт, журмыг баримтлана.	
			1		2				Хэвт
			Амб	Хэвт	Амб	Хэвт	Амб		
1. Эхийн эрүүл мэнд, жирэмсний хяналт, эх барих, нярайд үзүүлэх тусламж, үйлчилгээ.									
1.1	Эхийн эрүүл мэнд	+	+		+		+	ЭМС-ын 2001 оны 39 тоот тушаал ЭМС-ын 2005 оны 192 тоот тушаал	
1.2	Төрөх үеийн тусламж үйлчилгээ.			+		+	+	ЭМС-ын 2012 оны 42 тоот тушаал Жирэмслэлт, төрөлтийн хүндрэлийг удирдах аргазүй, ДЭМБ-ын удирдамж, 2007	
1.3	Нярайд үзүүлэх тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	Нярайн нэн шаардлагатай тусламж ЭМС-ын 2008 оны 2 тоот тушаал	
1.4	НҮЭМ, Төрөлт хоорондын хугацааг зохицуулах, Гэр бүл төлөвлөлт	+	+	+	+		+	НҮЭМ-ын ХАС-гийн Гэр бүл төлөвлөлтийн удирдамж Гэр бүл төлөвлөлтийн тусламж үйлчилгээний удирдамж, 2012	
2. Яаралтай тусламж, үйлчилгээ									
2.1	Өвчин эмгэг болон осол гэмтлийн үеийн яаралтай тусламж	+	+		+	+	+	МСС-гийн ЭМТ-ийн хүрээнд боловсруулсан "Насанд хүрэгчдийн амилуулах суурь тусламж" эмнэлзүйн удирдамж (2011)	
2.2	Зүрхний амилуулах суурь тусламж	+	+					"Зүрхний амилуулах суурь тусламж" олон улсын удирдамж	
2.3	Гэмтлийн амилуулах суурь тусламж	+	+					"Гэмтлийн амилуулах суурь тусламж" олон улсын удирдамж	
2.4	Зүрхний амилуулах лавшруулсан тусламж			+	+	+	+	"Зүрхний амилуулах лавшруулсан тусламж" олон улсын удирдамж	
2.5	Гэмтлийн амилуулах лавшруулсан тусламж				+	+	+	"Гэмтлийн амилуулах лавшруулсан тусламж" олон улсын удирдамж	
3. Насны ангилалаар үзүүлэх тусламж, үйлчилгээ									
3.1	Эрүүл хүүхдийн хяналт Өвчтэй хүүхдэд үзүүлэх тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	Эх хүүхдийн эрүүл мэндийн дэвтэр ДЭМБ-ын ХӨЦМ ба "Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж өврийн лавлах" удирдамж	
3.2	Дархлаажуулалт ба хооллолт	+	+	+	-	+	-	Засгийн газрын 2009 оны 185 тоот тогтоолоор батлагдсан Дархлаажуулалтын үндэсний товлон Нийгмийн эрүүл мэндийн үндэсний хөтөлбөрүүд	
3.3	Ахмад настны тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	2010 онд батлагдсан Настны эмнэлзүйн удирдамж, 2012 оны ЭМС-ын 01 тоот тушаалаар батлагдсан Настны сувилахуйн удирдамж	
3.4	Өсвөр үеийн тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	ДЭМБ-ын 2010 онд хэвлүүлж ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд 2012 онд Монгол хэлнээ орчуулсан Өсвөр үеийнхэнд үзүүлэх тусламж үйлчилгээний эмнэлзүйн удирдамж	
4. Халдварт өвчин									

4.1	Гэдэсний халдварууд	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Засгийн газрын 2011 оны 108 тоот тогтоолоор батлагдсан Халдварт өвчинтэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр Халдварт өвчний оношлогоо эмчилгээний стандарт
4.2	ХДХВ/ДОХ/БЗДХ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМС-ын 2009 оны 429 тоот тушаалаар батлагдсан БЗДХ/ХДХВ/ДОХ-ын тусламж үйлчилгээний удирдамж
4.3	Сүрьеэ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМС-ын 2009 оны 397 тоот тушаалаар батлагдсан Сүрьеэгийн тусламж үйлчилгээний удирдамж
4.4	Зоонозын, байгалийн голомтот болон шинэ, дахин сэргээж буй халдварт өвчин	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Халдварт өвчний оношлогоо эмчилгээний стандарт
5. Халдварт бус өвчин													
5.1	Хоол шингээх эрхтний өвчин	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан хоол боловсруулах эрхтний эмгэгийн анхан шатны оношлогоо, эмчилгээний удирдамж (2011)
5.2	Бөөр, шээсний замын өвчин	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	МСС-гийн ЭМТ-ийн хүрээнд боловсруулсан чихрийн шижин хэв шинж 2-ын эмнэлзүйн удирдамж (2011)
5.3	Яс булчингийн тогтолцоо, холбох нэхдэсний өвчин	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан Бөөр, шээсний замын эмгэгийн анхан шатны оношлогоо, эмчилгээний удирдамж (2011)
5.4	Зүрх судасны өвчин	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Олон улсын нотолгоонд суурилсан эмнэлзүйн удирдамж
5.5	Мэдрэл, сэтгэцийн өвчин	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан сургалтын материал (2011)
5.6	Хавдар – хөнгөвчлөх тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	МСС-гийн ЭМТ-ийн хүрээнд боловсруулсан насанд хүрэгчдийн артерийн гипертензийн эмнэлзүйн удирдамж (2011)
		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамж
													МСС-гийн ЭМТ-ийн хүрээнд боловсруулсан Умайн хүзүүний өмөгийн эмнэлзүйн удирдамж (2011)
		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	МСС-гийн ЭМТ-ийн хүрээнд боловсруулсан Хөхний өмөнгийн эмнэлзүйн удирдамж
													ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан "Өрх, сумын эмчээс үзүүлэх хөнгөвчлөх тусламж үйлчилгээ" сургалтын материал (2011)
													МСС-гийн ЭМТ-ийн хүрээнд боловсруулсан Хөнгөвчлөх эмчилгээнд өвдөлт намдаах удирдамж (2011)
6. Нийгмийн эрүүл мэндийн ба асарч сувилах/сэргээн засах тусламж, үйлчилгээ													
6.1	Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Нийгмийн эрүүл мэндийн үндэсний хөтөлбөрүүд Эрүүл хоолны удирдамж, 2010
6.2	Нийгэм, хамт олныг дайчлах	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан "Эрүүл мэндийг дэмжих арга хэмжээнд хамт олныг оролцуулах" сургалтын материал (2011)
6.3	Сэргээн засах тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМС-ын 2011 оны 228 тоот тушаалаар батлагдсан Сэргээн засах тусламж, үйлчилгээг хөгжүүлэх стратеги, ЭМС-ын 2011 оны 444 тоот тушаалаар батлагдсан Сэргээн засах тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх хүрээ, эмчилгээ, оношлогооны журам, ЭМС-ын 2010 оны тоот тушаалаар батлагдсан Зонхилон тохиолдох өвчний сэргээн засах оношлогоо, эмчилгээний удирдамж
	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийг сэргээн засах												Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийг нийгэм, хамт олонд түшиглэн сэргээн засах "Тэгш дүүрэн" хөтөлбөр
6.4	Асарч сувилах тусламж	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	СЭМТ Сумын ЗДТГ-ын нийгмийн ажилтантай хамтран ажиллана.

Хүснэгт 3. Оношлогоо, шинжи. эний багц

Оношлогоо, шинжилгээ		ӨЭМТ	Байгын эмч	СЭМТ-ийн зэрэглэл			Тайлбар
				1	2	3	
1. Оношлогоо							
1.1	12 холболттой ЗЦБ	+		+	+	+	Ялган оношлогоо
1.2	Хэт авиа	+		+	+	+	Ялган оношлогоо
1.3	Рентген аппарат				+	+	Бага оврын зөөврийн дижитал аппарат
1.4	Отоскоп	+		+	+	+	Ялган оношлогоо
1.5	Офтальмоскоп	+		+	+	+	Ялган оношлогоо
2. Лабораторийн шинжилгээ							
3. Шээсний шинжилгээ							
3.1	Шээсний хэмжээ ба хувийн жин	+		+	+	+	Шээсний гарцыг хянах
3.2	Шээсний PH тодорхойлох түргэвчилсэн сорил	+		+	+	+	Шээс дамжуулах замын эмгэгийг ялган оношлох
3.3	Шээсэнд уураг тодорхойлох түргэвчилсэн сорил	+	+	+	+	+	Жирэмсний хяналт, манас таталтын урьдлыг эрт илрүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай
3.4	Шээсэнд эритроцит/ Hb тодорхойлох түргэвчилсэн сорил (Erythrocyte peroxidase)	+	+	+	+	+	Бөөр, шээсний замын халдвар, ялангуяа охидад геморагийн цистит, нитритын сорил сөрөг халдварыг илрүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай.
3.5	Нитрат/нитритийн урвал тодорхойлох түргэвчилсэн сорил	+	+	+	+	+	Бөөр, шээсний замын ихэнх халдварыг E coli ба Klebsiella) оношлоход зайлшгүй шаардлагатай сорил. Шээсэн дэх нянгийн тоо их биш үед хуурамч сөрөг гарч болно. Түүнчлэн Proteus, Staph зэрэг нянгийн халдварын үед сөрөг гарна.
3.6	Шээсэнд сахар тодорхойлох түргэвчилсэн сорил	+	+	+	+	+	Жирэмсний хяналт, чихрийн шижинг илрүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай.
3.7	Шээсэнд билирубин тодорхойлох түргэвчилсэн сорил	+		+	+	+	Цөсний замын эмгэг болон элэгний эмгэгийг ялган оношлогооны
3.8	Шээсний тунадаснаас наац бэлтгэж микроскопоор шинжлэх			+	+	+	СЭМТ-ийн эмч, мэргэжилтнүүд бортонцор, эс, талстыг таних ур чадварт сургагдсан байх ёстой.
3.9	Шээсний тунадаснаас наац бэлтгэж микроскопоор нян илрүүлэх			+	+	+	СЭМТ-ийн эмч, мэргэжилтнүүд наацыг Грамаар будаж нян илрүүлэх ур чадварт сургагдсан байх ёстой. Ялангуяа ондор эрсдэлтэй эмгэг болох жирэмсэн үеийн бөөр, шээсний замыг илрүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай.
3.10	Хүний бета хорлон гонадотропины түргэвчилсэн туузан сорил	+	+	+	+	+	Жирэмслэлт, трофобластын өвчин, өндгөвчний хадварын оношлогоонд зайлшгүй шаардлагатай.
Эмэгтэйчүүдийн сорил							
4.1	РАР сорил	+		+	+	+	Умайн хүзүүний хавдрын урьтал, эрт илрүүлэлтэнд зайлшгүй шаардлагатай.
Цусны шинжилгээ							
5.1	Цусны бүлэг,				+	+	Цус сэлбэх, цусны донор элсүүлэх аа аойаа
5.2	Цус авч сэлбэх				+	+	ЭМС-ын 2010 оны 377 тоот "Цусны аюулгүй байдлыг хангах талаарх заавар, жуу шинэчлэн батлах тухай" тушаалын дагуу
5.3	Гемоглобин тодорхойлох	+		+	+	+	Жирэмсний хяналт, эх барихын тусламж, хүнд болон маш хүнд хатгалгааны үед үүсч болзошгүй төвийн хөхрөлтийн эрсдэл - Hb, шингэн сэлбэлт хийх шийдвэр гаргахад зайлшгүй шаардлагатай (ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өврийн лавлах, Эх барихын яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу).
5.4	Нийт лейкоцитын тоо	+		+	+	+	Халдварыг илрүүлж оношлож эмчлэх, хянахад зайлшгүй шаардлагатай. Лейкопени нь вирусийн, харин лейкоцитоз нянгийн халдварыг илтгэнэ.

5.5	Улаан эсийн тунах хурд (УЭТХ)	+		+	+	+	+	Урэвслийн чухал маркер, жишээлбэл яс булчлалгийн тогтолцоо, холбох нэхдэсний чөвчин, халдварууд. Гэхдээ цочмог халдварын оношлогоонд ач холбогдолтой биш. Ийм тохиолдолд С-урвалжит уургийг тодорхойлох нь илүү тохиромжтой.
5.6	Гематокрит	+						Биеийн байдал хүнд тохиолдолд зайлшгүй шаардлагатай.
5.8	Цусны наац бэлтгэн Гемза эсвэл Эозин Гематоксинаар будаж лейкоцитыг ялган тоолох			+				Эмнэлзүйн шийдвэр гаргахад зайлшгүй шаардлагатай. Жишээлбэл гранулоцитоз нянгийн халдварыг харин эозинофили шимэгчийн халдварыг илтгэнэ.
6. БИОХИМИЙН ШИНЖИЛГЭЭ								
Цихрийн шижин								
6.1	Цусны сахар – өглөөний өлөн цусанд тодорхойлох	+		+	+	+	+	Цихрийн шижинг илрүүлэх болон жирэмсний хяналт хийхэд зайлшгүй шаардлагатай.
6.2	Глюкозын зохих тунг өгснөөс 1 ба 2 цагийн дараа цусны сахарыг тодорхойлох	+						Цихрийн шижинг илрүүлэх болон жирэмсний хяналт хийхэд зайлшгүй шаардлагатай.
Элэгний үйл ажиллагаа								
6.3	Билирубин			+				Элэгний эсийн гэмтэл (вирусийн гепатит, архины болон бусад хордлогын шалтгаант элэгний эмгэгүүд, хавдар), элэгний доторх болон гаднах цөсний замын бөглөрөл, цус задрах, нярайн шарлалтыг оношлож хянахад зайлшгүй шаардлагатай.
6.4	Аланин аминотрансфераз (АЛТ)						+	Элэгний үрэвслийг (вирус, аутоиммун, төмрийн бэлдмэлийн хордлого болон бусад эмийн шалтгаантай үрэвсэл, элэг өөхлөх) оношлоход зайлшгүй шаардлагатай. Хэвийн хэмжээнээсээ 1.5 дахин ихэссэн байхад HBS Ag илрүүлэх шинжилгээ хийх заалттай. Элэг, зүрх, эритроцит, булчингийн эс үхэсэн аль ч тохиолдолд АЛТ-ийн хэмжээ ихэснэ.
6.5	Аспаргат аминотрансфераз (АСТ)						+	Элэгний үрэвсэл (ялангуяа архины шалтгаант), хатуурлыг оношлоход зайлшгүй шаардлагатай. Элэг, зүрх, булчингийн эс үхэсэн аль ч тохиолдолд АСТ-ийн хэмжээ ихэснэ.
Цөс зогсонгожиллын сорилууд								
6.6	Шүлтлэг фосфатаз (ШФ)						+	Элэгний доторх болон гаднах цөсний замын бөглөрөл/үрэвслийг оношлоход зайлшгүй шаардлагатай. Хэрэв ГТТ мөн ихэссэн бол элэгний шалтгаантай байх ба харин дангаараа ихэссэн бол ихэс, ясны шалтгаантай гэж үзнэ.
6.7	Гамма глутамил трансфераз (ГГТ)						+	Цөсний замын бөглөрлийг заах боловч дангаараа ихэссэн байхыг элэгний шалтгаантай гэж үзэхгүй боловч архины шалтгаантай элэгний эмгэгийг хянахад зайлшгүй шаардлагатай.
6.7	Холестрин тодорхойлох	+					+	
Бөөрний үйл ажиллагааны сорил								
6.8	Сийвэнгийн креатинин						+	Хэрэв 24 цагийн шээсэнд креатинин тодорхойлох шинжилгээтэй хамт хийгдвэл бөөрний үйл ажиллагааг үнэлэх чухал үзүүлэлт болно. Креатинины клиренсийг тооцоолох нь бөөрний үйл ажиллагааг тодорхойлох нэг хэмжүүр мөн.
6.9	Шээсний креатинин						+	Бөөрний үйл ажиллагааг хянах
Нойр булчирхайн сорил								
6.10	Амилаз						+	Панкреатитын оношлогоонд зайлшгүй шаардлагатай.
Урэвслийн маркерууд								
6.11	С-урвалжит уураг						+	Элэгний гэмтлийн эхэн үе, нянгийн халдвар, холбогч эдийн түгээмэл өвчнүүдийн үед хийгдэх шаардлагатай өвөрмөц бус түргэвчилсэн сорил. УЭТХ-тай хамт холбогч эдийн түгээмэл өвчний эмчилгээний үр дүнг хянахад ач холбогдолтой. Түргэвчилсэн сорил нь УЭТХ-ыг тодорхойлох шинжилгээнээс хурдан тул

									урьдчилсан онош тавихад илүүд тооцогддог.
Үүсчил амь судлал									
7.1	Цэрний сорьц цуглуулах	+		+	+	+	+	+	Даан хугацаанд ханиалгасан шалтгаангүй халуурч буй өвчтөнүүд сүрьеэ сэжиглэж цэрний сорьцыг шинжилгээнд авна.
7.2	Цэрийг нүдээр харж шинжлэх	+							Ижил
7.3	Цэрнээс наац бэлтгэх								Ижил
7.4	Цэрийг наацыг Грамын аргаар будах								Ижил
7.5	Грамын аргаар будсан наацыг микроскопт харах								Ижил
7.6	Цэрийг наацыг Цель-Ниселсний аргаар будах								Цэрний сорьцыг цуглуулж АНЭ-т илгээж байх шаардлагатай; Алслагдсан сумдын хувьд өвлийн улиралд өөрсдөө наац бэлтгэн Цель-Ниселсний аргаар будаж микроскопт харж шинжилнэ. Хэрэв ХТН илэрвэл ДОТС эмчилгээ эхэлвэл зохино. Гэсэн хэдий ч цэрний бүх сорьцыг АНЭ-т шилжүүлж оношийг баталгаажуулдаг байх шаардлагатай.
7.7	Цель-Ниселсний аргаар будсан наацыг микроскопт харах								+
Үүсгэж байгаа сүвний сорьц шинжлэх									
8.1	Сорьц авч нүдээр харж шинжлэх	+							+
8.2	Үүсгэний арчдасыг микроскопт шууд харах								Трихомоназын оношлогоонд зайлшгүй шаардлагатай
8.3	Үүсгэний арчдаснаас наац бэлтгэн бэхжүүлж Грамын аргаар будаж микроскопт харах								Заг хүйтний оношлогоо, ДЭМБ-ын хамшинжийн удирдамжийг хэрэгжүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай
8.4	Үүсгэний арчдасыг 1% КОН уусмалд авч нойтон түрхэцээр Gardnerella/нян илрүүлэх								Гарднелла/нянгийн вагинозын оношлогоонд зайлшгүй шаардлагатай
Цусны серологийн шинжилгээ									
9.1	Тэмбүүгийн түргэвчилсэн сорил (RPR сорил)	+							ДЭМБ-ын зөвлөмжийн дагуу
9.2	ХДХВ/ДОХ-ын түргэвчилсэн сорил	+							ДЭМБ-ын зөвлөмжийн дагуу
9.3	В гепатитын гадаргуугийн эсрэг төрөгч HBsAg илрүүлэх								Вирусийн болон вирусийн бус шалтгаантай элэгний үрэвслийг ялган оношлоход зайлшгүй шаардлагатай
9.4	Гепатитийн С вирусийн эсрэг, эсрэг бие / anti- HCV / -г илрүүлэх								Вирусийн болон вирусийн бус шалтгаантай элэгний үрэвслийг ялган оношлоход зайлшгүй шаардлагатай
Өтгөний шинжилгээ									
10.1	Далд цус илрүүлэх (Webers-ийн сорил)								АНЭ-т шилжүүлэх заалт болох үндсэн сорил
10.2	Өтгөнд шимэгч хорхойн өндөг илрүүлэх (хошног орчмын энтеробиоз)								Хэвлийн дүүрэнгтэй хүүхдэд аскаридын өндөг хэр их байгааг илрүүлж Albendazole эсвэл Mebendazole уулгахын өмнө Piperazine хэрэглэх заалттай тохиолдлыг тогтооход зайлшгүй шаардлагатай.
10.3	Арчдасыг микроскопт харж шимэгч хорхойг ялган оношлох								СЭМТ-ийн эмч мэргэжилтнүүд аскаридоз, стронгилоидоз, гименолепиаз-ийг ялган оношлох чадвартай байна.
10.4	Шулуун гэдэсний арчдас авч нойтон түрхэцээр Giardiasis оношлох								Шулуун гэдэсний эмгэгийг ялган оношлох /загатнаа/

Хүснэгт 4. СЭМТ-д үзүүлэх тусламж, үйлчилгээний жагсаалт, тэдгээрийн менежмент

Өвчний ОУ	Өвчин эмгэгийн нэр	Байгын бага змч	СЭМТ-ийн зэрэглэл						Товчлол:
			1		2		3		
			Амб	Хэвт	Амб	Хэвт	Амб	Хэвт	
A09	Суулгалт ба хоол шингээх эрхтний халдварт өвчнүүд Diarrhoea and gastroenteritis pres infectious	О Ш Э У/С	О Э	(э)	О Э	(э)	О Э	(э)	Оношлогоо, эмчилгээ, үзүүлэх тусламж үйлчилгээ, нэгдсэн эмнэлэгт шилжүүлэх нь ХӨЦМ-ийн дагуу хийгдэнэ.
A01	Халууралт Typhoid fever	О Ш	О Э	Э	О Э	Э	О Э	Э	ХӨЦМ ба ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өврийн лавлахыг харна уу.
A15	Уушгины сүрьеэ Respiratory tuberculosis	С Ш У/С	С Ш Э	Э	С Ш Э	Э	С Ш Э	Э	Уушгины сүрьеэ; ДОТС – ПАП зарчмаар илрүүлнэ. Удаан хугацаагаар ханиалгаж буй өвчтөнийг сэжиглэн цэрний сорьцыг нь цуглуулж АНЭ-д оношлогоо хийлгэхээр илгээнэ. Онош батлагдвал СЭМТ-д эмчилгээг хийнэ. Дахисан тохиолдол, уушгины бус сүрьеэ сэжигтэй бол АНЭ-д шилжүүлнэ. СЭМТ-үүдийн хяналтанд ШХБХЭ эмчилгээг хийнэ
A23	Бруцеллез сэжигтэй (Эсвэл үжлийн артрит байж болзошгүй шинж тэмдгүүдтэй) Brucellosis suspected	С Ш У/С	С Ш Э	Э	С Ш Э	Э	С Ш Э	Э	Онош тодорхойгүй тохиолдлыг АНЭ-д шилжүүлнэ. АНЭ-ээс онош батлагдан ирэхэд СЭМТ-ийн хяналтанд эмчилгээг үргэлжлүүлнэ.
A37	Хөхүүл ханиад Whooping cough / pertussis	С Ш	О Э	Э	О Э	Э	О Э	Э	ХӨЦМ ба ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өврийн лавлахыг харна уу.
A38	Улаан эсэргэнэ буюу Стрептококкийн тархмал халдвар Scarlet fever or systemic Streptococcc infection	С Ш У/С	С Ш Э	(э)	С Ш Э	Э	С Ш Э	Э	Хүнд тохиолдлыг АНЭ-д шилжүүлнэ.
A39	Мэнингококкийн халдварын сэжигтэй Meningococcal infection suspected	С Ш У/С	С Ш Э		О Э Ш	(э)	О Э Ш	(э)	Тээвэрлэхийн өмнө антибиотик эмчилгээг эхэлж АНЭ -т яаралтай шилжүүлнэ.
A40	Стрептококкийн үжил Streptococcal sepsis	С Ш У/С	С Ш Э	(э)	С Ш Э	Э	С Ш Э	Э	Шинжилгээг хийлгэхээр АНЭ-т шилжүүлнэ:
A50	Төрөлхийн тэмбүү Congenital syphilis	С Ш У/С	С Ш Э	(э)	С Ш Э	Э	С Ш Э	Э	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
A51	Эрт үеийн тэмбүү Early syphilis	С Ш У/С	С Ш Э	(э)	С Ш Э	Э	С Ш Э	Э	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.

A54	Заг хүйтэн Gonorrheal infection	С Ш У/С	С Ш Э	(э)	С Ш Э	Э	С Ш Э	Э	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
A56	Бэлгийн замаар дамжих бусад халдвар Other STIs	С Ш У/С	С Ш Э	(э)	С Ш Э	Э	С Ш Э	Э	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Аарцгийн эрхтний үрэвсэлт өвчний эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу;
A59	Трихомониаз Trichomoniasis	С Ш У/С	С Ш Э		О Ш Э		О Ш Э		ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
A60	Бэлэг эрхтэн, хошногтоны хомхой Anogen herpes	С Ш У/С	С Ш Э	(э)	С Ш Э	Э	С Ш Э	Э	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
A63	Бэлгийн үү Anogenital/veneral warts	С Ш	О Э		О Э		О Э		ДЭМБ-ын оношлогоо эмчилгээний удирдамжийг харна уу.
A80	Халдварт саа Poliomyelitis	С Ш	С Ш Э У/С		С Ш Э У/С		С Ш Э У/С		Цочмог сул саажилтын тандалтыг ЭМС-ын 2010 оны ЭМС-ийн Халдварт саа өвчин үүсгэгч зэрлэг омгийн вирус зөөвөрлөгдөн орж ирэхээс сэргийлэх, хариу арга хэмжээний бэлэн байдлын төлөвлөгөө батлах тухай тушаалын дагуу хийнэ.
A87	Менингит сэжигтэй Meningitis, suspected	С Ш У/С	С Ш Э		О Ш Э	(э)	О Ш Э	(э)	АНЭ-т эмнэлэгт яаралтай шилжүүлнэ. Тээвэрлэхийн өмнө гарааны эмчилгээг эхэлнэ. Шилжүүлэх боломжгүй тохиолдолд СЭМТ-д хэвтүүлж менингитийн эмчилгээний удирдамжийн дагуу эмчилнэ.
B01	Салхин цэцэг Varicella chickenpox	С Ш У/С	С Ш Э		О Ш Э	(э)	О Ш Э	(э)	ХӨЦМ ба ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өврийн лавлахыг харна уу. Хүндэрсэн тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
B02	Бүслүүр үлд Zoster [herpes zoster] / Shingles	С Ш У/С	С Ш Э		О Ш Э	(э)	О Ш Э	(э)	Хамар, нүдний ойролцоо тууралт гарсан тохиолдолд нэгдсэн эмнэлэгт яаралтай шилжүүлнэ.
B05	Улаан бурхан Measles	С Ш У/С	С Ш Э У/С		О Ш Э У/С	(э)	О Ш Э У/С	(э)	ХӨЦМ ба ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өврийн лавлахыг харна уу. Маш хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
B07	Үү Viral warts	О Э	О Э		О Э		О Э		Дархлаа дарангуйлагдсан өвчтөнийг АНЭ-т шилжүүлнэ
B15	Цочмог А гепатит Acute hepatitis A	С Ш У/С	С Ш Э	(э)	О Ш Э	(э)	О Ш Э	(э)	Эмчилгээ оношлогооны удирдамжийг харна уу. Хавьтагсадыг дархлаажуулах. Хүнд, ухаан самуурсан өвчтөнийг СЭМТ-д хэвтүүлж эмчилнэ.

B16	Цочмог В гепатит Acute hepatitis B	С Ш У/С	С Ш Э	О Ш Э	(э) О Ш Э	(э) О Ш Э	Цочмог В гепатит сэжигтэй өвчтөнийг 1 ба 2-р зэрэглэлийн СЭМТ-өөс АНЭ-т шилжүүлнэ.
B17	Бусад шалтгаант цочмог гепатит (архи, хордлогын шалтгаант) Other acute hepatitis, alcohol induced, or other chemical intoxication	С Ш У/С	О Ш Э	О Ш Э	(э) О Ш Э	(э) О Ш Э	Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
B18	Архаг вирусны гепатит Chronic viral hepatitis	С Ш У/С	О Ш Э	О Ш Э	(э) О Ш Э	(э) О Ш Э	АНЭ-т шилжүүлнэ. АНЭ-ийн мэргэжлийн эмч нартай хамтарч хянана.
K75	Элэгний буглаа Pyogenic liver abscess	С Ш У/С	О Ш Э	О Ш Э	(э) О Ш Э	(э) О Ш Э	АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
K76	Үүдэн венийн даралт ихсэх Portal hypertension	С Ш У/С	О Ш Э	О Ш Э	(э) О Ш Э	(э) О Ш Э	АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
B26	Гахайн хавдар Mumps	С Ш Э У/С	О Ш Э	О Ш Э	(э) О Э	(э) О Э	ХӨЦМ ба ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өврийн лавлахыг харна уу Маш хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ
B30	Конъюнктивит, вирусийн эсвэл нянгийн (Түүнчлэн Н02-ыг харарх). Conjunctivitis, viral or bacterial	С Ш У/С	О Ш Э	О Ш Э	(э) О Э	(э) О Э	Нүдний анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
B67	Эхинококкоз Echinococcosis	С Ш У/С	О Ш Э	О Ш Э	(э) О Э	(э) О Э	Сэжиглэсэн тохиолдолд АНЭ-т шилжүүлнэ.
B80	Энтеробиоз Enterobiasis	О У/С	О Э У/С	О Э У/С	О Э У/С	О Э У/С	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
B81	Бусад шалтгаант гэдэсний гельминтоз Other intestinal helminthiases NEC	С У/С	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
B86	Хамуу Scabies	С У/С	О Э	О Э	(э) О Э	(э) О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
C00-14	Хорт хавдар Malignancy	С У/С	С Ш Э	С Ш Э	(э) С Ш Э	(э) С Ш Э	Сэжиглэсэн тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ. Амьдралын төгсгөлийн шатанд өвдөлт намдаах зэрэг хөнгөвчлөх эмчилгээг СЭМТ-д хийнэ.

D50	Төмөр дутлын цус багадалт Iron deficiency anaemia	С У/С	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. ДЭМБ-ийн Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өөрийн лавлагаас дэлгэрүүлж харна уу.
D51	B12 аминдэм дутлын цус багдалт Vitamin B12 deficiency pernicious anaemia	С У/С	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Эмнэлзүйн шинж тэмдэгт үндэслэн сэжиглэж АНЭ-т илгээнэ.
D6	Бусад шалтгаант цус багадалтууд Other anaemias	С Ш	С Ш	С Ш	С Ш	С Ш	С Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
E0	Бамбай булчирхайн иод дутлын эмгэг Iodine-deficiency related thyroid disorders	С Ш	С Ш	С Ш	С Ш	С Ш	С Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т илгээнэ.
E05	Бамбайн хордлого Thyrotoxicosis [hyperthyroidism]	С Ш	С Ш	С Ш	С Ш	С Ш	С Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т илгээнэ.
E10	1-р хэлбэрийн чихрийн шижин Type 1 diabetes mellitus	С Ш У/С	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Сэжигтэй тохиолдолд өлөн үеийн цусанд сахар тодорхойлж АНЭ-т шилжүүлнэ. СЭМТ-ийн эмч нар АНЭ-ийн мэргэжлийн эмчтэй хамтран эмчилгээг үргэлжлүүлж хянана.
R73	Цочмог гипергликеми Hyperglycaemia, acute	С У/С	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Яаралтай тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийн дагуу менежмент хийнэ.
E16	Гипогликеми, цочмог Hypoglycaemia, acute	С У/С	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Яаралтай тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийн дагуу менежмент хийнэ. АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
E11	2-р хэлбэрийн чихрийн шижин Type 2 diabetes mellitus	С У/С	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Сэжигтэй тохиолдолд өлөн үеийн цусанд сахар тодорхойлж глюкозод тэсвэртэй сорил хийнэ (СЭМТ-үүд глюкометртэй байна). АНЭ-ийн мэргэжлийн эмчтэй хамтран эмчилгээг үргэлжлүүлж хяналт тавина.
E28	Өндгөвчний үйл ажиллагааны хямрал Ovarian dysfunction	С Ш У/С	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т илгээнэ.
E46	Тураал Malnutrition	С Э У/С	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Үндэсний хөтөлбөрийг харна уу. ХӨЦМ болон ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өөрийн лавлахыг харна уу.
E50	Амин дэмийн дутагдал Vitamin deficiency	С Э У/С	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Нийгмийн эрүүл мэндийн үндэсний хөтөлбөрийг харна уу.
E5	Сурьдаа Rickets	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	ХӨЦМ, ДЭМБ-ын хүүхдийн эмийн лавлахыг харна уу.
E6	Таргалалт Obesity	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Зүрх судасны өвчний эрсдлийн менежмент хэсгийг харна уу.
F01	Судасны шалтгаантай тэнэгрэл Vascular dementia	С Ш	С Ш	С Ш	С Ш	С Ш	С Ш	Тархины цус харвалтын дараах эмчилгээний удирдамжийг харна уу.
F10	Архины шалтгаантай сэтгэцийн болон зан төрхийн өөрчлөлт Mental & behavioural disorder due to alcohol	С Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Архинд донтох эмгэгийн оношлогоо, эмчилгээний удирдамжийг харна уу.
F12	Мансууруулах эмийн шалтгаантай сэтгэцийн болон зан төрхийн өөрчлөлт Ment/beh disorder dt substance abuse	С Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т илгээнэ. Сэтгэцийн эрүүл мэндийн тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.

F20	Шизофрени, Психоз Schizophrenia Psychosis	С Ш Э	О Ш Э	О Ш Э	О Ш Э	О Ш Э	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т сэтгэцийн эмчид илгээнэ.
F32	Сэтгэл гутрал, Сэтгэл гутрах тохиолдол Depression, and/or depressive episode	С Ш Э	С Ш Э	С Ш Э	С Ш Э	С Ш Э	Амиа хорлох оролдлого хийж болзошгүй хүнд хэлбэрийн сэтгэл гутралтай өвчтөнийг АНЭ-т сэтгэцийн эмчид илгээнэ.
F51	Органик бус шалтгаантай нойрны хямралууд Nonorganic sleep disorders	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	АНЭ-т шилжүүлнэ.
G00	Нянгийн менингит Bacterial meningitis NEC	С Ш Э	С Ш Э	С Ш Э	С Ш Э	С Ш Э	Сэжигтэй тохиолдолд тээвэрлэхийн өмнө судсаар АБ эмчилгээг эхлүүлэн АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
G20	Паркинсоны өвчин Parkinson's disease	С Ш Э	С Ш Э	С Ш Э	С Ш Э	С Ш Э	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
G40	Таталт, цочмог Seizures, acute	С Ш Э	С Ш Э	С Ш Э	С Ш Э	С Ш Э	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
G40	Эпилепси Epilepsy	С	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Эмчилгээнд үр дүнгүй хүнд тохиолдлуудыг АНЭ-ийн мэдрэлийн эмчид илгээнэ.
G43	Мигрень Migraine	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Ноцтой шалтгаантай гэж үзвэл АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
G44	Толгойн бусад өвдөлтүүд Other headache syndromes	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Ноцтой шалтгаантай гэж үзвэл АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
G50	Гурвалсан мэдрэлийн эмгэг Disorders of trigeminal nerve	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-д шилжүүлнэ.
G61	Полиневропати Polyneuropathy	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг нэгдсэн эмнэлэгт илгээнэ.
G80-83	Тархины саажилт, нэг талын саажилт, доод мөчдийн саажилт, 4 мөчний саажилт Бусад саажилт Cerebral palsy G81 Hemiplegia G82 Paraplegia tetraplegia, Other paralytic syndromes	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжиглэсэн үед эмнэлзүйн удирдамжид заасны дагуу яаралтай тусламж үзүүлж АНЭ-т шилжүүлнэ.
H01	Зовхины үрэвсэл, блефарит Inflammation of eyelid, blepharitis	С Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	Нүдний анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.

H16-1	Кератит; Нүдний эвэрлэг бүрхүүлийн үрэвсэл Keratitis; inflammation of cornea, Keratitis w concomitant irit/iridocyclitis	С	Ш	О	Э	О	Э	О	Э	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
H16-2	Нянгийн кератит Keratitis – suspected bacterial infectious	С	Ш	О	Э	О	Э	О	Э	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
H20	Иридоциклит Iridocyclitis	С	Ш	О	Э	О	Э	О	Э	Нүдний анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т яаралтай илгээнэ.
H25	Болор цайх Cataract	С	Ш	О	Э	О	Э	О	Э	Нүдний анхан шатны удирдамжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
H33	Торлог хуурах ба урагдах Retinal and/or clilial body detachments and breaks	С	Ш	О	Э	О	Э	О	Э	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Үзлэг хийж сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
H34	Уураг бүрхэвчийн судас бөглөрөх ба “чихрийн шихингийн нүд” Retinal vascular occlusions, and the “diabetes eye”	С	Ш	О	Э	О	Э	О	Э	Нүдний анхан шатны удирдамжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
H40	Нүдний даралт ихсэх буюу нүд хүчтэй өвдөж улаих Glaucoma; or patient with severe pain and red eye.	С	Ш	О	Э	О	Э	О	Э	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Нүдний даралт ихсэхийг сэжиглэж буй бол эмнэлзүйн удирдамжид заасны дагуу яаралтай тусламж үзүүлж АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
H46	Харааны мэдрэлийн неврит Optic neuritis	С	Ш	О	Э	О	Э	О	Э	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
H52	Ретракци ба аккомодацийн эмгэгүүд Disorders refraction & accommodation	О	Ш	О	Э	О	Э	О	Э	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
H53	Харааны гажуудал ба хараа алдагдах Visual disturbances, and loss of visus	С	Ш	О	Э	О	Э	О	Э	Нүдний анхан шатны удирдамжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
H55	Нистагм ба нүдний алимны хэвийн биш хөдөлгөөн Nystagmus & other irregular eye movement	С	Ш	О	Э	О	Э	О	Э	Нүдний анхан шатны удирдамжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
H92	Оталги, чих өвдөх Otaglia, ear pain	С	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Чихний архаг өвдөлттэй насанд хүрэгсэдэд толгой хүзүүний карцинома байж болзошгүй тул АНЭ-т шинжилгээнд шилжүүлнэ. ХӨЦМ, Амьсгалын дээд замын өвчний оношлогоо эмчилгээний удирдамжийг харна уу.
H60	Гадна чихний үрэвсэл Otitis externa	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	ХӨЦМ, Амьсгалын дээд замын өвчний оношлогоо эмчилгээний удирдамжийг харна уу. Эмчилгээнд үр дүнгүй тохиолдолд АНЭ-т шилжүүлнэ.

H65+H66	Дунд чихний сероз үрэвсэл Nonsuppurative otitis media, Eustachian salpingitis obstruction and rhinitis	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. ХӨЦМ-өөс харна уу.
H65-H66	Дунд чихний цочмог үрэвсэл Acute otitis media (AOM), syn Otitis media suppurativa (OMS)	О	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. ХӨЦМ-өөс харна уу.
H65	Чихний нянгийн шалтгаант дахилтат халдвар Recurrent bacterial otitis media	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. ХӨЦМ-өөс харна уу.
H66	Хэнгэргэн хальс цооролттой чихний архаг халдвар Chronic suppurative ear infection	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
L02	Хүзүүний гүн бугалаа Deep neck abscessae	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	АНЭ-ийн мэс заслын эмчид шилжүүлнэ.
L04	Хүзүүний лимфаденит Cervical lymphadenitis	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
G50	Хамрын дайврын өвдөлт Sinus Pain	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
J01	Цочмог синусит – риносинусит Acute Sinusitis, – Rhinosinusitis	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
J32	Архаг риносинусит Chronic Rhinosinusitis	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Мэс ажилбар хийлгэх шаардлагатай тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
K11	Шүлсний булчирхайн нянгийн үрэвсэл Sialadenitis suppurative	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
H70	Хөхлөг ургацагийн үрэвсэл, түүнтэй холбоотой эмгэгүүд (хөхлөг ясны остеомиелит) Mastoiditis and related conditions	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
H72	Хэнгэргэн хальс цоорох Perforation of tympanic membrane	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ
H90	Сонсгол бууралт Conductive & sensori-neural hearing loss	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Сонсгол гэнэт буурсан тохиолдлыг АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
I00	Хэрх, хавхлага гэмтсэн/гэмтээгүй Rheumatic fever w/wo heart inv	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.

1.10	Артерийн гипертензи Hypertension	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэл зүйн удирдажгийг харна уу.
110	Анхдагч артерийн гипертензи Essential (primary) hypertension	О Э Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэл зүйн удирдажгийг харна уу.
	Хөнгөн, хүндэвтэр гипертензи Mild to moderate hypertension	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэл зүйн удирдажгийг харна уу.
	Эмчилгээнд тэсвэртэй хөнгөн ба хүндэвтэр гипертензи Treatment resistant mild-to-moderate hypertension	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэл зүйн удирдажгийг харна уу.
115	Хоёрдогч гипертензи Secondary hypertension	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдажгийг харна уу.
112	Боорний өвчний шалтгаантай гипертензи Hypertensive renal disease	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
115	Хоёрдогч гипертензи Secondary hypertension	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
124	Титэм судасны өвчин Ischemic heart disease	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
120	Тогтвортой бах Angina pectoris, stable angina	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
125	Тогтвортой бус бах Angina pectoris, unstable angina	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ-т шилжүүлнэ. Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
R07	Цээжээр өвдөх Patient presenting with chest pain	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ-т шилжүүлнэ. Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
121	Зүрхний цочмог шигдээс Acute myocardial infarction	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ-т шилжүүлнэ. Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
121	ST шугам өргөгдөөгүй шигдээс Non-ST-elevation myocardial infarction	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ-т шилжүүлнэ. Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
121	ST шугам өргөгдсөн шигдээс ST elevation Myocardial infarction	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ-т шилжүүлнэ. Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.

160	Субарханоид цус харвалт Subarachnoid haemorrhage	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Э	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ.
163	Тархины ишемийн инфаркт Cerebral infarction	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш		О Э Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т яаралтай илгээнэ.
167	Тархины судасны бусад өвчнүүд Other cerebrovascular diseases	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш		О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
169	Тархины судасны өвчний үлдэгдэл Sequelae of cerebrovascular disease	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш		О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
170	Атеросклероз Atherosclerosis	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
173	Захын судасны өвчнүүд Peripheral vascular diseases	С Ш	С Ш	О Ш	О Ш		О Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
174	Артерийн эмболизм ба тромбоз Arterial embolism and thrombosis	С Ш	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ. Түүнчлэн "Гэнэт сохрох" удирдамжийг харна уу
177	Артери, артериолын бусад өвчнүүд Other disorders arteries & arterioles	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
178	Хялгасан судасны өвчнүүд Diseases of capillaries	С Ш	С Ш	О Э Ш	О Э Ш		О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
180	Флебит ба тромбофлебит Phlebitis and thrombophlebitis	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
184	Шамбарам Haemorrhoids	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш		О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
K60	Хошногони амсрын цууралт Anal fissures	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш		О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
K61	Хошног орчмын/шулуун гэдэсний бугалаа Peri-anal/rectal abscess	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш		О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
K59	Өтгөн хатах Constipation	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш		О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
S31	Хэвлийн битүү гэмтэл Abdominal trauma, non-penetrating	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш		О Э Ш	Цочмог хэвлийн оношлогоо эмчилгээний удирдамжийг харна уу.

С31	Хэвлийн нэвт гэмтэл, ходоод гэдэс цоонох Abdominal trauma, penetrating Acute Gastrointestinal Perforation	О	О	О	О	О	О	О	Э	Э	О	Э	О	Э	Ш	Цочмог хэвлийн оношлогоо эмчилгээний удирдамжийг харна уу.
К35	Мухар олгойн үрэвсэл Appendicitis	О	О	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	О	Ш	Хүүхэд, насанд хүрэгчдийн цочмог хэвлийн оношлогоо эмчилгээний удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ. 3-р зэрэглэлийн СЭМТ-д хэсгийн мэдээ алдуулалтаар аппендэкоми хийнэ.
К56	Гэдэс саажих Ileus	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Цочмог хэвлийн оношлогоо эмчилгээний удирдамжийг харна уу. Биеийн байдлыг тогтворжуулсны дараа АНЭ-т шилжүүлнэ.
185	Улаан хоолойн хураагуур судасны өргөсөлт Oesophageal varices	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
188	Өвөрмөц бус лимфаденит Nonspecific lymphadenitis	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Шалтгаан тодорхойгүй тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
100	Цочмог назофарингит [ханиад шуухниа] Acute nasopharyngitis	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
111	Улирлын томуу Seasonal influenza, influenza virus not identified	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	ХӨЦМ-ийг харна уу.
103	Цочмог фарингит ба фаринго тонзиллит Acute pharyngitis and pharyngotonsillitis	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
135	Дахилтат фаринготонзиллит Relapsing Pharyngotonsillitis	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
136	Гүйлсэн булчирхай орчмын буглаа Peritonsillar abscessae	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
104	Цочмог ларингит ба трахеит Acute laryngitis and tracheitis	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
105	Цочмог эпиглоттит Acute epiglottitis	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
105	Ларинготрахеобронхит Croup Laryngo-tracheo-bronchitis	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж өврийн лавлахыг харна уу.
112-15	Уушгины хатгалгаа, эмнэлгийн бус нөхцөлд үүссэн Pneumonia, community acquired	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	ХӨЦМ болон ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж өврийн лавлахын дагуу оношлож эмчилнэ.

Цочмог бронхит, бронхиолит Acute bronchitis and Acute bronchiolitis	О Э Ш	О Э Ш	Э	О Э Ш	Э	О Э Ш	Э	О Э Ш	ХӨЦМ ба ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өврийн лавлахыг харна уу.
Харшлын бус ба харшлын ринит Vasomotor and allergic rhinitis	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
Хамрын ургацаг Nasal polyp	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	ЧХХ эмчид шилжүүлнэ.
Хамар ба хоолойн махны архаг өвчнүүд Chronic diseases of tonsils and adenoids	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	ЧХХ эмчид шилжүүлнэ.
Архаг ларингит ба ларинготрахеит Chronic laryngitis and laryngotracheitis	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
Эмфизем Emphysema	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	АНЭ-т шилжүүлнэ.
Уушгины архаг бөглөрөлт өвчин Other COPD	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Хүнд тохиолдлыг АНЭ-д шилжүүлнэ. Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
Багтраа Asthma	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Хүнд тохиолдлыг АНЭ-д шилжүүлнэ. Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
Багтрааны статус Status asthmaticus	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Багтрааны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
Уушгины хаван Pulmonary oedema	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
Уушги ба цээжний голтын буглаа Abscess of lung and mediastinum	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамж. ХӨЦМ-ийг харна уу.
Пиоторакс Pyothorax	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамж. ХӨЦМ-ийг харна уу.
Пневмоторакс Pneumothorax	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
Шүд ургалтын эмгэгүүд Disorders tooth development & eruption	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
Гингивит ба периодонтит Gingivitis and periodontal diseases	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
Эзофагит Oesophagitis	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.

K21-28	Ходоод улаан хоолойн сөөргө өвчин. Ходоод өлөн гэдэсний шархлаа Gastric-oesophageal reflux disease, gastric- gastric-jejunal ulcer	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
K30	Биж хамшинж Dyspepsia	О	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
R10	Цочмог хэвлий, хүүхэд Acute abdomen, child	С Ш Э	О Ш Э	О Ш Э	О Ш Э	О Ш Э	О Ш Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
R10	Цочмог хэвлий, насанд хүрэгсэд Acute abdomen, adult	С Ш Э	О Ш Э	О Ш Э	О Ш Э	О Ш Э	О Ш Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
K40	Цавьны, цавь-хуухнагийн эвэрхий Inguinal hernia	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Хүүхдийг 1-2 настайд нь АНЭ-т шилжүүлнэ. Насанд хүрэгсэдийг АНЭ-т илгээнэ.
K42	Хүйсны эвэрхий Umbilical hernia	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Хүүхдийг 1-2 настайд нь АНЭ-т шилжүүлнэ. Насанд хүрэгсэдийг АНЭ-т илгээнэ.
K50	Кроны өвчин Crohn's disease [regional enteritis]	О	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэхээр АНЭ-т шилжүүлнэ.
K51	Бүдүүн гэдэсний шархлаат үрэвсэл Ulcerative colitis	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэхээр АНЭ-т шилжүүлнэ.
K57	Нарийн гэдэсний цүлхэн Diverticular disease of intestine	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэхээр АНЭ-т шилжүүлнэ.
K65	Перитонит ба хэвлийн буглаа Peritonitis and intra abdominal abscessae	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	АНЭ-д яаралтай шилжүүлнэ.
K70	Архины шалтгаантай элэгний өвчин Alcoholic liver disease	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
K73	Архаг гепатит Chronic hepatitis NEC	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
K74	Элэгний хатуураг Fibrosis and cirrhosis of liver	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
K80	Цөсний сувгийн чулуу Cholelithiasis	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэхээр АНЭ-т шилжүүлнэ.
K81	Холецистит Cholecystitis	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	О Ш	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэхээр АНЭ-т шилжүүлнэ.

M41	Сколиоз Scoliosis	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
M42	Нурууны остеохондроз Spinal osteochondrosis	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
M50	Хүзүүний нугаламын өөрчлөлтүүд Cervical disc disorders	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг нэгдсэн эмнэлэгт шинжилгээ хийлгэхээр шилжүүлнэ.
M51	Бусад нугаламын өөрчлөлтүүд Other intervertebral disc disorders	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг нэгдсэн эмнэлэгт шинжилгээ хийлгэхээр шилжүүлнэ.
M54	Бүсэлхий нурууны өвдөлт, нугаламын дискийн эмгэг Low Back Pain, Intervertebral- & Lumbar Disc Disease	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Сүүжний үений халдварыг СЭМТ-д эмчлэхгүй, зөвхөн мэргэжлийн эмч АНЭ-т эмчлэнэ.
M60	Миозит Myositis	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг нэгдсэн эмнэлэгт шинжилгээ хийлгэхээр шилжүүлнэ.
M75	Мөрний өвдөлт Shoulder-pain, shoulder lesions	С Ш	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг нэгдсэн эмнэлэгт шинжилгээ хийлгэхээр шилжүүлнэ.
M80	Яс сийрэгжилт, эмгэг хугарал Osteoporosis with pathological fractures	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	АНЭ-т шилжүүлнэ.
M86	Остеомиелит Osteomyelitis	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	АНЭ-т шилжүүлнэ.
N00	Цочмог нефритик хамшинж Acute nephritic syndrome	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Бөөрний өвчний эмнэлзүйн удирдамжаас харна уу.
N02	Дахилтат ба байнгын гематури Recurrent and persistent haematuria	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	АНЭ-т шилжүүлнэ.
N04	Нефротик хамшинж Nephrotic syndrome	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	АНЭ-т шилжүүлнэ.
N13	Бөглөрөлт ба сөөргө уропати Obstructive and reflux uropathy	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	АНЭ-т шилжүүлнэ.
N17	Бөөрний цочмог дутагдал Acute renal failure	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	АНЭ-т шилжүүлнэ.
N18	Бөөрний архаг дутагдал Chronic renal failure	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	АНЭ-т шилжүүлнэ.

N30	Цистит Cystitis	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Эрэгтэйчүүд, хүүхдийн дахилтат халдварыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
	Хүүхдийн цистит, шээсний доод замын халдвар Cystitis, lower UTI in children	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүүхдэд тохиолдох дахилтат халдварын бүх тохиолдлыг мэргэжлийн эмчид шилжүүлнэ.
	Жирэмсэн биш эмэгтэйн цочмог цистит Acute cystitis in the non-pregnant women	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
	Жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн бөөр, шээсний замын халдвар Urinary Tract Infection in the Pregnant woman	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
	Хүүхдийн цочмог цистит Acute cystitis in children	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
	Эрэгтэйчүүдийн цочмог цистит Acute cystitis in men	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
	Бөөр, шээсний замын дахилтат халдвар, урьдчилан сэргийлэлт Recurrent urinary tract infections: prophylaxis	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
A02	Пиелонефрит ба уросепсис Pyelonephritis and urosepsis	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
A41	Эмэгтэйчүүдийн бэлэг эрхтэний халдварын шалтгаантай үжил Sepsis with female genital tract as source of infection	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	АНЭ-т шилжүүлнэ
N	Давсагны бусад эмгэгүүд Other disorders of bladder	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ., ялангуяа хүүхдийг
N34	Уретрит Urethritis and urethral syndrome	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ
N40	Түрүү булчирхайн томрол Hyperplasia of prostate	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Шалтгааныг тодруулахаар АНЭ-т шилжүүлнэ.
N41	Түрүү булчирхайн үрэвсэлт өвчнүүд Inflammatory diseases of prostate	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
N45	Орхит ба эпидидимит Orchitis and epididymitis	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	БЗДХ-ын удирдамжийг харна уу.
N61	Хөхний үрэвсэлт өвчнүүд Inflammatory disorders of breast	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
N70	Салпингит ба оофорит Salpingitis and oophoritis	О Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ.

N71	Умайн үрэвсэлт өвчнүүд Inf dis of uterus except cervix	О	Э	О	О	О	О	Э	О	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
N72	Умайн хүзүүний үрэвсэлт өвчнүүд Inflammatory disease of cervix uteri	О	Ш	О	О	О	О	О	О	ДЭМБ-ын БЗДХ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ.
N73	Аарцгийн эрхтний үрэвсэлт өвчин PID female pelvic inflammatory diseases	О	О	О	О	О	О	О	О	Эх барих, эмэгтэйчүүдийн өвчний эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
N75	Бартолины булчирхайн өвчнүүд Diseases of Bartholin's gland	О	О	О	О	О	О	О	О	Сэжигтэй тохиолдлыг эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид яаралтай шилжүүлнэ.
N80	Эндометриоз Endometriosis	О	О	О	О	О	О	О	О	Эмэгтэйчүүдийн эмчид яаралтай шилжүүлнэ.
N81	Эмэгтэйчүүдийн дотор бэлэг эрхтэн унжих Female genital prolapse	О	О	О	О	О	О	О	О	Эмэгтэйчүүдийн эмчид яаралтай шилжүүлнэ.
N82	Эмэгтэй бэлэг эрхтний фистул Fistulae involving female genital tract	О	Ш	О	О	О	О	О	О	Давсаг үтрээний цоорол илэрсэн бол урологи эмчид, шулуун гэдэс үтрээний цоорол үүссэн бол шулуун гэдэсний мэс заслын эмчид шилжүүлнэ.
N84	Эмэгтэй бэлэг эрхтний ургацаг Polyp of female genital tract	О	О	О	О	О	О	О	О	Эх барих, эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
N91	Биений юмгүйдэл Absent scanty and rare menstruation	О	Ш	О	О	О	О	О	О	Эх барих, эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
N92	Биений юм ойр ойрхон их ирэх Excessive freq irreg menstruation	О	Ш	О	О	О	О	О	О	Эх барих, эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
N95	Цэвэршилтийн эмгэгүүд Menopausal & oth perimenopausal disrd	О	Э	О	О	О	О	О	О	Эх барих, эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
O00	Умайн гаднах жирэмсэн Ectopic pregnancy	Ш	Ш	О	О	О	О	О	Э	Эх барих, эмэгтэйчүүдийн эмчид яаралтай шилжүүлнэ. АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
O03	Үр зулбах Spontaneous abortion	О	Ш	О	О	О	О	О	Э	Эх барих, эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
O15	Манас таталт Eclampsia	О	Ш	О	О	О	О	О	Э	Эх барих, эмэгтэйчүүдийн өвчний эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т яаралтай тээвэрлэн шилжүүлнэ.
O16	Эхийн шалтгаан тодорхойгүй гипотензи Unspecified maternal hypertension	О	Ш	О	О	О	О	О	О	Жирэмсний хяналтын удирдамжийн дагуу эмчилнэ. Төрөлтийг АНЭ-т явуулна.
O20	Жирэмсний эрт үед цус алдах Haemorrhage in early pregnancy	О	Ш	О	О	О	О	О	О	Жирэмсэлт, төрлөгийн хүндрэлийг удирдах, жирэмсний хяналтын удирдамжийг харна уу. Эх барих, эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.

	Тархины хөнгөн гэмтлийн дараа гэртээ харихад нь өгөх зөвлөгөө Discharge instructions, after mild head injury										Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
	Тархины хүндэвтэр гэмтлийн менежмент Management of Moderate Head Injury	С Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
	Тархины хүнд гэмтлийн менежмент Management of Severe Head Injury	С Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	АНЭ-т шилжүүлнэ.
S05	Нүд ба уухархайн гэмтэл Injury of eye and orbit	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Нүдний анхан шатны тусламжийн удирдамжийг харна уу. Анхны тусламж үзүүлсний дараа АНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
S10	Хүзүүний гэмтэл Superficial injury of neck	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ.
S11	Хүзүүний ил шарх Open wound of neck	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S12	Хүзүүний хугарал Fracture of neck	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S14	Хүзүүний түвшинд нугас гэмтэл Injury nerves spinal cord at neck level	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S16	Хүзүүний түвшинд булчин, шөрмөс гэмтэл Injury of muscle & tendon at neck level	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S21	Хоолойн нэвт гэмтэл Open wound of thorax	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S22	Хавирга, өвчүү, нурууны хугарал Fracture rib(s) sternum & thoracic spine	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S24	Цээжний түвшинд нугас гэмтэл Inj nerves spinal cord at thorax level	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S25	Цээжний судасны гэмтэл Injury of blood vessels of thorax	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S31	Хэвлий, ууц нуруу, таазны нэвт шарх Open wound abdomen lower back & pelvis	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S32	Ууц нуруу, таазны хугарал Fracture of lumbar spine and pelvis	О Ш	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	О Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ

S37	Шээсний зам, таазны эрхтэнүүдийн гэмтэл Injury of urinary and pelvic organs	О	Э	О	О	Э	О	О	Э	О	Ш	О	Э	О	Ш	О	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S40	Мөр, дээд мөчдийн гэмтэл Superficial injury shoulder & upper arm	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
S41	Мөр, дээд мөчдийн ил шарх Open wound of shoulder/upper arm	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Шархны анхны цэгцлэлтийг СЭМТ-д хийнэ. АНЭ-т мэс заслын эмчид шилжүүлнэ.
S42	Мөр, дээд мөчдийн хугарал Fracture of shoulder and upper arm	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S43	Бугаллагны ясны дээд талын хугарал Proximal Humerus Fracture (Syn. Upper Humerus Fracture)	С	Ш	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S43	Мөр мултрах Disloc sprain jt & ligmt shoulder girdle	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	СЭМТ-д мултралыг оруулж хүндрэл сэжигтэй тохиолдлыг рентген шинжилгээ хийлгэхээр АНЭ-т шилжүүлнэ.
S44	Мөр, дээд мөчний түвшинд мэдрэл гэмтэх Inj nerves at shoulder upper arm level	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S46	Дээд мөчдийн булчин шөрмөсний гэмтэл Inj muscle tendon shoulder upp arm lvl	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S51	Шууны ил шарх Open wound of forearm	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S52	Шууны хугарал Fracture of forearm	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан АНЭ-т шилжүүлнэ.
S53	Тохой мултрах Disloc sprain strain of jt & ligmt elbow	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Хүндэрсэн тохиолдлыг рентген шинжилгээ хийлгэхээр АНЭ-т шилжүүлнэ.
S54	Шууны түвшинд мэдрэл гэмтэх Injury of nerves at forearm level	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S55	Шууны түвшинд цусны судас гэмтэх Injury of blood vessels at forearm level	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S56	Шууны булчин шөрмөс гэмтэх Injury muscle & tendon at forearm level	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S60	Бугуй, сарвууны гэмтэл Superficial injury of wrist and hand	О	Э	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.

S62	Бугуй, сарвууны хугарал Fracture at wrist and hand level	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ
S64	Бугуй, сарвууны мэдрэлийн гэмтэл Injury of nerves at wrist and hand level	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
S81	Доод мөчдийн ил шарх Open wound of lower leg	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Бүх биеийг хамарсан хүнд шархыг мэс заслын эмчид илгээнэ.
S82	Доод мөч, шагайн хугарал Fracture of lower leg including ankle	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Чиг тавьж ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S86	Ахиллын шөрмөсний үрэвсэл, бурсит, Achilles tendinitis, Achilles tendon bursitis,	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
M79	Тавхай өвдөх Foot pain	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Өүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
	Гэмтлийн эхний үнэлгээ, авах арга хэмжээ Trauma, initial evaluation and intervention	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
	Хүүхдийн гэмтлийн үнэлгээ Pediatric Trauma Score Aka: Pediatric Trauma Score	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.
	Амьсгалын замын анхдагч үнэлгээ: Амьсгалын замын яаралтай менежмент Primary Survey Airway Evaluation Aka: Primary Survey Airway Evaluation, Emergency Airway Management	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Амьсгалын яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ
	Амьсгалын анхдагч үнэлгээ: Амьсгалын сэхээн амьдруулалт Primary Survey Breathing Evaluation. Aka: Primary Survey Breathing Evaluation, Emergency Breathing Management, Rescue Breathing	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Зүрх судасны яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ
	Цус эргэлтийн анхдагч үнэлгээ, Цус эргэлтийн яаралтай менежмент Primary Survey Circulation Evaluation Aka: Primary Survey Circulation Evaluation, Emergency Circulation Management	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Зүрх судасны яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ-т шилжүүлнэ.

	Ухаан санааны байдлын үнэлгээ, яаралтай тусламж Priit /y Survey Disability Evaluation Aka: Primary Survey Disability Evaluation, Emergency Disability Management	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
Y29	Жирэмсэн үеийн битүү гэмтэл Blunt Trauma in Pregnancy	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. АНЭ-т шилжүүлнэ
S97	Шагай, тавхайн бутарсан хугарал Crushing injury of ankle and foot	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Чиг тавьж ортопед эмчид шилжүүлнэ.
T04	Олон тооны бутарсан хугарал Crushing injuries inv mult body regions	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Чиг тавьж шокийн эсрэг эмчилгээг эхлүүлээд ортопед эмчид шилжүүлнэ.
T15	Нүдний гадны биет Foreign body on external eye	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Нүдний анхан шатны удирдамжийн дагуу
T16	Чихний гадны биет Foreign body in ear	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
T17	Амьсгалын замд гадны биет Foreign body in respiratory tract	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
T18	Хоол боловсруулах замд гадны биет Foreign body in alimentary tract	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	-Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
T19	Шээс, бэлгийн замд гадны биет Foreign body in genitourinary tract	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Эх барихын яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
T20-29	Түлэгдэл Burn	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
	Түлэгдэлийн менежмент Burn Management	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.
T33-T34, T68	Хөлдөх, остгох Frostbite and hypothermia, acute	О	Э	О	Э	О	Э	О	Э	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.

136-50-60	Хордлого Poisoring	С Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ-т шилжүүлнэ.	
235	Эрсдэлтэй жирэмснийг хянах Supervision of high-risk pregnancy	ОЭ Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	О Э Ш	АНЭ-ийн эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ. 2001 оны 39 дүгээр тушаалыг мөрдөнө.	

Хүснэгт 5. Уламжилалт анагаах ухааны тусламж, үйлчилгээ

Тусламж үйлчилгээний нэр		Багийн эмч	Өрхийн ЭМТ	Сумын ЭМТ-н зэрэглэл		
1. Үзлэг, оношлогоо				1	2	3
1.1	Асууж шинжлэх		+	+	+	+
1.2	Үзэж шинжлэх	+	+	+	+	+
1.3	Судас оношлогоо		+	+	+	+
1.4	Шээс шинжлэх	+	+	+	+	+
2. Эмчилгээ, засал						
2.1	Эм, тангийн эмчилгээ		+	+	+	+
2.2	Толгойн бариа	+	+	+	+	+
2.3	Даралт буулгах бариа	+	+	+	+	+
2.4	Тайвшруулах бариа	+	+	+	+	+
2.5	Бумба	+	+	+	+	+
2.6	Төөнө засал	+	+	+	+	+
2.7	Цахилгаан төөнө		+	+	+	+
2.8	Гурвалжин зүүний хатгалт		+	+	+	+
2.9	Зүү эмчилгээ		+	+	+	+
2.10	Ороолт эмчилгээ	+	+	+	+	+
2.11	Самнуур		+	+	+	+
3. Урьдчилан сэргийлэлт						
3.1	Амьдрах ухаан-өвчнөөс сэргийлэх	+	+	+	+	+
3.2	Амьсгалын замын өвчнүүдээс сэргийлэх	+	+	+	+	+
3.4	Цусны даралт ихсэх өвчнөөс сэргийлэх	+	+	+	+	+
3.5	Бөөр, давсагны өвчнөөс сэргийлэх	+	+	+	+	+
3.6	Элэг, цэсний өвчнөөс сэргийлэх	+	+	+	+	+
3.7	Ходоод, дэлүүний өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх	+	+	+	+	+
3.8	Амьдрах ухаан-зохимжтой хооллолт	+	+	+	+	+

Хүснэгт 6. Сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ

Тусламж үйлчилгээний нэр		Багийн эмч	Өрхийн ЭМТ	Сумын ЭМТ-н зэрэглэл		
				1	2	3
1. Харьга сургууль, цэцэрлэгт үзүүлэх сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ						
1.	Бие бялдрын түвшин тогтоох сорил авах, асуудалтай хүүхдийг хяналтанд оруулах	+	+	+	+	+
2.	Сургуулийн насны дархлаажуулалт	+	+	+	+	+
3.	Бага ангийнханд эрүүл ахуйн дадал хэвшүүлэх сургалт явуулах (гар угаах, шүдээ угаах)		+	+	+	+
4.	Дунд ахлах ангийнханд бэлгийн хөгжлийн боловсрол, БЗХӨ-ийн сэргийлэх сургалт явуулах	+	+	+	+	+
5.	Хорт зуршил, мансууруулах бодисын хорт чанарын талаар сургалт явуулах	+	+	+	+	+
2. Иргэдэд эрүүл мэндийн зөвлөгөө өгөх						
1.	Залуу гэр бүлд гэр бүл төлөвлөлтийн аргуудыг зааж сургах	+	+	+	+	+
2.	Хөхөө шалгах аргад сургах	+	+	+	+	+
3.	Цэвэршилтийн үеийн хам шинжүүдийг тайлбарлах, ойлгуулах	+	+	+	+	+
4.	Биеийн жингээ хянах аргад сургах	+	+	+	+	+
3. Эрүүл настанд үзүүлэх сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ						
1.	Биеийн байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+
2.	Настанд илрэх физиологийн өөрчлөлттэй холбоотой зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+
4. Ерөнхий сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ						
1.	Халуун үзэх	+	+	+	+	+
2.	Судасны цохилт, амьсгал тоолох	+	+	+	+	+
3.	Биеийн өндөр, жин үзэх	+	+	+	+	+
4.	Цусны даралт хэмжих	+	+	+	+	+
5.	Бумба тавих	+	+	+	+	+
6.	Гич наах	+	+	+	+	+
7.	Халуун, хүйтэн жин тавих	+	+	+	+	+
8.	Халуун, хүйтэн бигнүүр тавих	+	+	+	+	+
9.	Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх талаар зөвлөмж өгч биечлэн үзүүлэх сургалт, сурталчилгааг гэрийн нөхцөлд явуулах	+	+	+	+	+

5. Төрөлжсөн сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ									
5.1. Нярайн сувилахуй									
1.	Рефлексийг үзэж, үнэлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
2.	Нярайн хүй цэвэрлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
3.	Нярайг усанд оруулах	+	+	+	+	+	+	+	+
4.	Нярайн ам цэвэрлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
5.	Зөв хөхүүлэх арга барил	+	+	+	+	+	+	+	+
6.	Нүд чих хамар цэвэрлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
7.	Нярайн хоол тэжээлийн талаар зөвлөмж	+	+	+	+	+	+	+	+
8.	Нярайг жигнэх, урт өндрийг хэмжих	+	+	+	+	+	+	+	+
9.	Гэр бүлийн хүмүүст нярайн ерөнхий асаргааны талаар зөвлөмж	+	+	+	+	+	+	+	+
10.	Гэрийн нөхцөлд нярайн эргэн амьдрах орчны чийг дулаан агааржилт	+	+	+	+	+	+	+	+
11.	Арьсны арчилгаа	+	+	+	+	+	+	+	+
12.	Нярайг хувцаслах, арга техник	+	+	+	+	+	+	+	+
13.	БЦЖ вакцины сорвижилтыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
5.2. Хүүхдийн сувилахуй									
1.	0-5 насны хүүхдийн эрүүл өсөж буй байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
2.	0-5 насны хүүхэдтэй эхчүүдэд хүүхдээ хэрхэн асрах, \ биеийн байдалд нь үнэлгээ өгөх, чийрэгжүүлэх, шингэн уулгах, зөв хооллох, хувцаслах, шүдээ угаах, гараа угаах\ талаар зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+	+	+
3.	6 сараас дээш насны хөхүүл хүүхдэд нэмэлт хоол өгөх аргыг эхэд зааж сургах	+	+	+	+	+	+	+	+
4.	Сул сонсолтой, хэл ярианы бэрхшээлтэй хүүхдэд хийх дасгал, зөвлөмж	+	+	+	+	+	+	+	+
5.	Бие, физиологийн өсөлтийн сааталтай хүүхдэд хийх дасгал, зөвлөмж	+	+	+	+	+	+	+	+
6.	Хүүхдийн хоол тэжээл, хэмжээ, тэжээллэг чанар, өдрийн хоолны цэс, хоололт	+	+	+	+	+	+	+	+
7.	Хүүхдийн өдрийн дэглэм, цаг хувиарлалт	+	+	+	+	+	+	+	+
8.	Хүүхдийн гэрийн асаргааны зарчмуудыг эцэг эхэд биечлэн үзүүлж сургах	+	+	+	+	+	+	+	+
9.	Шингэн сэлбэх, давсны уусмал бэлдэж уулгахыг заах	+	+	+	+	+	+	+	+
10.	Ханиад шуухинаа суулгалтын үед гэрээр уулгах эмүүдийн тун хэмжээг эмчийн заалтын дагуу хэрхэн уулгахыг заах	+	+	+	+	+	+	+	+
6. Насанд хүрэгчдийн сувилахуй									
6.1. Эхийн сувилахуй									
1.	Биеийн байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
2.	Жирэмсэн эхийг эрт хяналтанд авах	+	+	+	+	+	+	+	+
3.	Хүчилтөрөгчийн коктейль өгөх	+	+	+	+	+	+	+	+
4.	Нийгмийн халамжийн тэтгэлэг олгоход зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+	+	+
5.	Сургалт явуулах - Жирэмсэн үеийн хооллох дэглэм - Амьсгал зөв авах дасгал - Тайвшруулах дасгал	+	+	+	+	+	+	+	+

1.	Биеийн ерөнхий байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+
2.	А* дарч буй орчин, хооллолт, сэтгэл зүйн талаар зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+
3.	Төрөлжсөн мэргэжлийн тусламж авах шаардлагатай бол эмнэлэгтэй нь холбож өгөх	+	+	+	+	+	+
6.3. Эмчийн заалтаар үзүүлэх сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ							
1.	Судсанд тариа хийх	+	+	+	+	+	+
2.	Булчин ба арьсан дор тариа хийх	+	+	+	+	+	+
3.	Цус сэлбэх	+	+	+	+	+	+
4.	Шингэн юүлэх	+	+	+	+	+	+
5.	Ходоод хаймсуурдах, угаах (эмчтэй хамтран)	+	+	+	+	+	+
6.	Цөсний хүүдий хаймсуурдах, угаах (эмчтэй хамтран)	+	+	+	+	+	+
7.	Цөсний хүүдий механикаар угаах (эмчтэй хамтран)	+	+	+	+	+	+
8.	Цус, шээсний ерөнхий шинжилгээ авах	+	+	+	+	+	+
9.	Гэрийн нөхцөлд хийх асаргаа сувилгаа	+	+	+	+	+	+
6.4. Чихрийн шижинтэй хүнд үзүүлэх сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ							
1.	Биеийн байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+
2.	Цусан дахь сахар үзэх, аргыг зааж өгөх	+	+	+	+	+	+
3.	Хөлөө шалгах, хөлийн хумс авах, гутал сонгох зэргийг зөвлөх	+	+	+	+	+	+
4.	Инсулин тарих	+	+	+	+	+	+
5.	Инсулиныг өөрөө өөртөө хэрхэн аюулгүй байдлаар хийх аргыг заах	+	+	+	+	+	+
6.	Яаралтай үед эмээ, сахар авч явахыг зөвлөх	+	+	+	+	+	+
7.	Цусны даралтаа хянах аргад сургах	+	+	+	+	+	+
8.	Хоолны зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+
6.5. Архаг хууч өвчтэй болон амьдралын эцсийн шатанд байгаа, бэртэл гэмтэлтэй хүмүүст үзүүлэх сувилахуйн тусламж							
1.	Биеийн ерөнхий байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+
2.	Амьдарч буй орчин, хооллолт, сэтгэл зүйн талаар зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+
3.	Төрөлжсөн мэргэжлийн тусламж авах шаардлагатай бол эмнэлэгтэй нь холбож өгөх	+	+	+	+	+	+
6.6. Яаралтай тусламжийн сувилахуйн туслах, үйлчилгээ							
1.	Биеийн байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+
2.	Түргэн тусламж үзүүлэх ч юм уу, дараагийн эмнэлэгт даруй холбож туслах	+	+	+	+	+	+
3.	Холбогдох утсыг нь авч эргэж холбогдох	+	+	+	+	+	+
6.7. Сувилагчийн зайлшгүй үзүүлэх тусламж, үйлчилгээ							
1.	Үйлчлүүлэгчийг өрхийн эмнэлгээр орж ирэхэд нь хүндэтгэлтэйгээр хүлээн авах	+	+	+	+	+	+
2.	Чин сэтгэлээсээ мэндлэх	+	+	+	+	+	+
3.	Ямар асуудал байгааг анхааралтай сонсох	+	+	+	+	+	+
4.	Үйлчлүүлээд гарч байгаа хүнийг хүндэтгэлтэйгээр үдэж өгөх	+	+	+	+	+	+
5.	Үйлчлүүлсэнд тань талархлаа илэрхийлэх	+	+	+	+	+	+

6.	Иргэнд ялгаваргүй хандаж, үйлчлэх	+	+	+	+
7.	Эргийн холбоо тогтоох	+	+	+	+

Хүснэг 7. Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ

Тусламж үйлчилгээний нэр		Багийн эмч	Өрхийн ЭМТ	Сумын ЭМТ-н зэрэглэл		
				1	2	3
Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ						
1. ХҮН АМЫН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БАЙДАЛ, ТҮҮНД НӨЛӨӨЛӨХ ХҮЧИН ЗҮЙЛИЙГ ТАНДАХ, СУДЛАХ, ХЯНАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА						
1.1. Халдварт өвчний тандалт, сэргийлэлт, өвчний эрсдэлт хүчин зүйлийг үнэлэх, судлах						
1	Өөрийн харьяаллын өрх, хүн амын дунд халдварт өвчний эрсдэлт хүчин зүйлийг илрүүлэх, үнэлэх тандах судалгаа хийх		+	+	+	+
2	ХӨ гарсан тохиолдлын учир шалтгааныг судлах, хариу арга хэмжээ авах, мэдээлэл хийхэд оролцох	+	+	+	+	+
3	Өөрийн нутаг дэвсгэрийн харьяа байгууллага, нэгжид ариутгал халдваргүйтгэл, эрүүл ахуйн талаар үнэлгээ өгч, шаардлагыг хангуулхад оролцох, хяналт тавих.	+	+	+	+	+
4	Вакцинжуулалт товлолын болон тархвар зүйн заалтаар	+	+	+	+	+
1.2. Халдварт бус өвчний тандалт, судалгаа, эрсдэлт хүчин зүйлийг үнэлэх, судлах						
1	Өөрийн харьяаллын өрх, хүн амын дунд халдварт бус өвчний эрсдэлт хүчин зүйлийг илрүүлэх, үнэлэх тандах судалгаа хийх		+	+	+	+
2	ХБӨ-ий илрүүлгийн үзлэгийг зохион байгуулах		+	+	+	+
3	Албан байгууллага, нэгж дээр эрүүл мэндийг дэмжих үйл ажиллагаанд хамтран оролцох /дасгал хөдөлгөөний өрөө, архи тамхигүй ажлын байх, цаг, арга зүйчтэй болохыг/		+	+	+	+
4	Эрүүл мэндийг дэмжих орчин бүрдүүлэх, дэмжигч болох хүсэлтэй байгууллага, аж ахуйн нэгжид болзлыг танилцуулах, хэрэгжүүлэхэд нь арга зүйн удирдлагаар хангах, зөвлөгөө өгч хамтран ажиллах		+	+	+	+
1.3. Орчны эрсдэлт хүчин зүйлийн хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөөллийг хянах, тандах, үнэлэх						
1	Харьяаллын хүн амд хавдар үүсгэх эрсдэл бүхий орчны хортой эх үүсвэр, хор хөнөөл, урьдчилан сэргийлэлтийн талаар сургалт сурталчилгааг тогтмол явуулах		+	+	+	+
2	Ахуйн хэрэглээнд байгаа хортой эх үүсвэрүүд талаар тандалт судалгаа хийх		+	+	+	+
3	Орчны бохирдолтой холбоотой хортой эх үүсвэрүүдийн талаар тандалт судалгаа хийх		+	+	+	+

4	Орчны эрүүл мэндтэй холбоотой үнэлгээ, судалгааны ажилд оролцох	+	+	+	+
2. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙГ ДЭМЖИХ, ХАМГААЛАХ, ӨВЧИН, ЭМГЭГЭЙГ УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА					
2.1. Бүтэмтгий ба эрсдэл ихтэй хүн амд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг чиглүүлэх, өвчнөөс болон эрсдэлт хүчин зүйлээс урьдчилан сэргийлэх арга барилд сургах,					
1	Өсвөр үеийнхэнд бэлгийн замаар дамжих халдвар, ХДХВ-ийн халдвараас урьдчилан сэргийлэх талаар сурталчилгаа хийх	+	+	+	+
2	Малчдад мал, амьтнаас хүнд халдварладаг бруцеллёз, тарваган тахал, боом, галзуу, бэтэг зэрэг өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх талаар явуулын болон компани ажил зохион байгуулах	+	+	+	+
3	Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд болон асран хамгаалагчдад зориулсан дадал эзэмшүүлэх үйл ажиллагаа зохион байгуулах	+	+	+	+
2.2. Эрүүл мэндийг дэмжсэн ээлтэй орчин бүрдүүлэх					
1	Архи, тамхи, мансууруулах бодисыг хэрэглэх буруу зан үйлийг өөрчлөх үйл ажиллагаа зохион байгуулах /гэр бүл, хороо, хамт олныг хамруулсан стратеги баримтлах/	+	+	+	+
2	Хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалах, залуу үеийн бие бялдрыг чийрэгжүүлэх чиглэлээр эрүүл мэндийг дэмжсэн хамт олныг бий болгох ажлыг зохион байгуулах, дэмжих	+	+	+	+
3	Гэр бүл хамт олон, нийгмийн сэтгэл зүйн таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг зохион байгуулж, бухимдал, хүчирхийллээс сэргийлэх талаар ажлыг зохион байгуулах, дэмжих	+	+	+	+
4	Гэр бүл төлөвлөлтийн талаар мэдлэг олгох, жирэмслэлтээс сэргийлэх аргын талаар гэр бүл, найз нөхдийн дунд ярилцлага өрнүүлэх	+	+	+	+
5	Хүн амын хөдөлгөөний идэвхийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг санаачлан ажиллах	+	+	+	+
6	Эрүүл мэндийг дэмжих талаар байгууллага, хамт олны чадавхийг дээшлүүлэх "Эрүүл мэндийг дэмжигч" хот, хороо, сум, баг, сургууль, ажлын байр, эмнэлэг, хамт олон, гэр бүлийн тоог нэмэгдүүлэх замаар иргэдэд эрүүл зан үйл төлөвшихөд дэмжлэг үзүүлэх	+	+	+	+
7	Цэцэрлэг, сургууль, хамт олны дунд өдрийн завсарлагаар идэвхитэй хөдөлгөөн, дасгал хийж хэвшүүлэхийг сургууль цэцэрлэгийн удирдлагуудад уриалах	+	+	+	+
8	Сургууль, албан байгууллагыг архи, тамхигүй орчин болгох талаар арга ажил зохион байгуулах, удирдлагуудтай хамтран ажиллах	+	+	+	+
3. ХҮН АМД ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БОЛОВСРОЛ (ЭМБ) ОЛГОХ					
3.1. Амны хөндийн эрүүл мэнд					
1	Цэцэрлэгийн насны хүүхдүүдийн дунд амны хөндийн эрүүл мэндийг хамгаалах, сургалт, сурталчилгааг цэцэрлэгийн эмч, нийгмийн ажилтантай хамтран явуулах	+	+	+	+
2	Амны хөндийн эрүүл мэндийн талаар сургуулийн насны хүүхдүүдийн	+	+	+	+

	дунд өдөрлөг зрхирн байгуулах								
3.2. /	жи тамхины хор хөнөөл								
1	Тамхи, архи хэрэглэдэггүй залуусын дундаас сайн дурын идэвхтэн сургах	+				+			+
2	Хүн амд эрүүл мэндийн боловсрол олгохдоо хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийг түлхүү ашиглах	+				+			+
3	Дам тамхидалтаас урьдчилан сэргийлэх талаар ухуулга, нөлөөллийн арга хэмжээ явуулах	+				+			+
4	Тамхигүй орчинг албан байгууллага, нэгж, өрхийн түвшинд бий болгох арга зүйн дэмжлэг үзүүлэх	+				+			+
5	Архи, тамхины шинэчилсэн хуулийн талаар ухуулга, нөлөөллийн, сургалт, сурталчилгааны арга хэмжээ явуулах	+				+			+
6	Архины хэрэглээг хязгаарлах талаар ухуулга, нөлөөллийн арга хэмжээ явуулах	+				+			+
3.3.	Дасгал хөдөлгөөн, чийрэгжилт								
1	Хүн бүр өдөрт наад зах нь 30 минут шаламгай алхах, дугуйгаар явах зэргээр идэвхтэй хөдөлгөөн хийхийг уриалах, өөрсдөө үлгэрлэх	+				+			+
2	Хүүхэд, залуучууд биеийн тамир, чийрэгжүүлэх дасгалыг долоо хоногт 3 удаа, 60 минутаас доошгүй хугацаагаар хийх боломжийг хангаж ажиллахыг сургууль цэцэрлэгийн удирдлагууд уриалж, хамтран ажиллах					+			
3	Хүн амд биеийн жингээ тогтмол хэмжээнд барихын тулд өдөрт наад зах нь 1 цаг хүч тэнхээ шаардсан биеийн тамирын дасгал хөдөлгөөнөөр хичээллэхийг уриалах, сурталчилах	+				+			+
3.4.	Орчны эрүүл мэнд								
1	Халдварт өвчний эрсдэлт хүчин зүйлийн талаар сургалт сурталчилгааг явуулахдаа гудамж, баг, байраар нь зохион байгуулж, бие биед нь хяналт тавиулах, эргэн үнэлэх					+			+
2	Эрүүл орчин бүрдүүлэхдээ эрүүл өрх, эрүүл гудамжийг бий болгох талаар хамтран ажиллах, бусдад үлгэр болгох					+			
3	Өрх, ажлын байранд аюулгүй орчин бүрдүүлэхэд гэр бүл, хамт олонтой хамтран ажиллах					+			+
4	Хүн амд гамшигийн үеийн бэлэн байдлыг хангах, сургалт сурталчилгааг хамтран зохион байгуулах					+			+
3.5.	Осол гэмтэл, хүчирхийлэл								
1	Осол гэмтлээс сэргийлэх, үр дагаврын талаар мэдээлэл өгч, сургалт явуулах	+				+			+
2	Хамтран ажиллаж болох байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийг оролцуулж, сургалт, сурталчилгаа хийх	+				+			+

3	Боловсролын байгууллагууд дээр осол гэмтлээс сэргийлэх шатчилсан султ явуулах	+	+	+	+	+	+
3.6. Өсвөр үеийн эрүүл мэнд							
1	Үе тэнгийн сургагч бэлтгэх (ҮТС)						
2	ҮТС-аар дамжуулан шилжилтийн насны онцлог, харилцаа, эрсдэлт зан үйл түүнээс сэргийлэх гм тодорхой мэдээлэл түгээх	+	+	+	+	+	+
3	Өсвөр насныхны бэлгийн болон нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийг дэмжих ГБТ, Ж,БЗДХ, ХДХВ, ДОХ) зөвлөгөө тусламж үзүүлэх	+	+	+	+	+	+
4	Сарын тэмдэг ба түүнтэй холбоотой өөрчлөлт : өвдөлт, цус их гарах, мөчлөг алдагдах өсвөр насны жирэмслэлт, түүнтэй холбоотой асуудлуудын талаар зөвлөгөө, тусламж үзүүлэх	+	+	+	+	+	+
5	Хорт зуршилаас сэргийлэх мэдлэг, хандлага төлөвшүүлэх	+	+	+	+	+	+
6	Зохистой хооллолт,дасгал хөдөлгөөн, биеийн жингийн индекс тооцох талаар зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+
7	Өсвөр үеийнхний өвөрмөц хэрэгцээнд нийцсэн зөвлөгөө зөвлөмж өгч, тусламж үзүүлэх	+	+	+	+	+	+
3.7. Сэтгэцийн эрүүл мэнд							
1	Гэр бүл, хамт олон, албан байгууллагын ажилчдын дунд стрессээс сэргийлэх, түүнийг даван туулах арга зүйн сургалт хийх	+	+	+	+	+	+
2	Байгууллагын соёлыг бүрдүүлэх сургалт хийх	+	+	+	+	+	+
3	Сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+
4	Стресс тестээр үнэлэх үйлчилгээг хэвшүүлэх	+	+	+	+	+	+
3.8. Тархвар зүй/эрүүл ахуй							
1	Халдварт ба халдварт бус өвчний эрсдэлт хүчин зүйлс, урьдчилан сэргийлэлтийн талаар хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр олон нийтэд зориулсан сурталчилгаа хийх /хэвлэл, радио, ТВ/	+	+	+	+	+	+
2	Халдварт өвчин ба халдварт бус өвчний эрсдэлт хүчин зүйлс, урьдчилан сэргийлэлтийн талаар олон нийтэд зориулсан сурталчилгааны материал түгээх, сурталчилгаа хийх	+	+	+	+	+	+
3	Халдварт ба халдварт бус өвчний эрсдэлт хүчин зүйлс, урьдчилан сэргийлэлтийн талаар олон нийтийг хамарсан тодорхой сэдэвт өдөрлөг, компани ажил зохион байгуулах	+	+	+	+	+	+
4	Халдварт бус өвчний эрсдэлт хүчин зүйлс, илрүүлгийн аргуудыг хүн амд сургах сайн дурын идэвхтнүүдийг сургах сургалт зохион байгуулах	+	+	+	+	+	+
3.9. Эрүүл зөв хооллолт							
1	Буруу хооллолтын хандлага, дадлыг илрүүлж зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+

2	Хоол хүнсний чанарыг алдагдуулахгүй бэлтгэх, боловсруулах, хангах, хэрэглэх талаар зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+
3	Хүсний авулгүй байдал алдагдсанаас хүний бие махбодид бий болох сөрөг үр дагаваруудыг таниулах зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+
4	Эрүүл зөв хооллолтын зөвлөгөө өгөх: Өдөр тутмын хоол хүнсний бүтээгдэхүүний зохистой харьцаа, зөв сонголт, уламжилалт бүтээгдэхүүнүүд, мах махан, сүү сүүн, гурил гурилан, хүсний ногоо, жимс, буурцагт ургамлууд	+	+	+	+	+	+
5	Хүсний бүтээгдэхүүнийг боловсруулах хоол бэлтгэхийн өмнө гараа зөв угаах, хүнс бэлтгэхэд хэрэглэдэг хэрэгслийг зөв цэвэр хэрэглэж хэвших талаар сурталчилгаа хийх	+	+	+	+	+	+
4. НИЙГМИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРҮҮДИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ							
1	Усны үндэсний хөтөлбөр						
2	Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал, хоол тэжээл үндэсний хөтөлбөр						
3	Амны хөндийн эрүүл мэнд үндэсний хөтөлбөр						
4	Орчны эрүүл мэнд үндэсний хөтөлбөр						
5	Нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд үндэсний хөтөлбөр						
6	Иод дутлын эмгэгтэй тэмцэх, сэргийлэх үндэсний хөтөлбөр						
7	Өсвөр үе, залуучуудын хөгжлийг дэмжих үндэсний хөтөлбөр						
8	Сумын эмнэлгийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр						
9	Хүүхэд хөгжил хамгааллыг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр						
10	Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр						
11	Ахмад настны эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалал үндэсний хөтөлбөр						
	Эрүүл зан үйл төлөвшүүлэх мэдээлэл, сургалт, сурталчилгаа үндэсний стратеги						